

З огляду на вищевикладене, зазначимо, що сучасний розвиток корпоративних відносин супроводжується виникненням та існуванням різних корпоративних конфліктів, що призводить до порушення прав суб'єктів корпоративних відносин.

Варто погодитись із тим, що корпоративний конфлікт та конфлікт інтересів є різними поняттями, хоча і пов'язаними між собою.

Основу будь-якого корпоративного конфлікту складають об'єктивні організаційно-управлінські, соціально-психологічні й особистісні фактори.

Узагальнюючи підходи дослідників до розв'язання проблеми використання грінмейлу, можна зробити висновок, що для попередження виникнення грінмейлу потрібно кожній юридичній особі в Україні розробити комплекс захисту, який включав би у себе:

- мінімізацію кількості міноритарних акціонерів;
- приведення внутрішніх корпоративних документів товариства у відповідність до чинних правових норм;
- максимальне дотримання передбачених законодавством прав акціонерів;
- контроль над доступом до інсайдерської інформації компанії;
- попередження виявів корпоративної розвідки, стороннього впливу на керівництво.

Враховуючи те, що механізм захисту корпоративних прав в українських компаніях перебуває на стадії формування, для запобігання грінмейлу було б доцільно використати позитивний досвід економічно розвинених країн та компаній у боротьбі з цим явищем.

1. *Алексеев Г.В.* Корпоративные конфликты: причины их возникновения и способы преодоления / Г. В. Алексеев, А. Д. Бобрышев, Е. Н. Боханова. – М.: Едиториал, 2002. – С. 187. 2. Там само. – С. 186. 3. *Жорнокуй Ю.* «Конфлікт інтересів» та «корпоративний конфлікт»: спільні та відмінні ознаки / Ю. Жорнокуй // Господарське право. – 2007. – № 11. – С. 45. 4. *Данілова Е.І.* Дослідження причин виникнення корпоративних конфліктів / Данілова Е.І. – К.: НУХТ, 2010. – № 35. – С. 66. 5. *Мороз О.В.* Соціально-економічний зміст корпоративного конфлікту на сучасному підприємстві / О.В. Мороз // Вісн. Вінниц. політехн. ін-ту. – 2008. – № 3. – С. 22. 6. *Юргачова М.І.* Корпоративні конфлікти в Україні: основні види та їх значущість / М.І. Юргачова // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2011. – № 698. – С. 173. 7. *Беліков О.О.* Великий рейдерський словник / Беліков О.О., Грайворонський А.В., Хольченков О.М. – К.: Юстиніан, 2009. – С. 57. 8. *Юргачова М. І.* Цит. праця. – С. 175. 9. *Кирдякин А.А.* Корпоративный шантаж (гринмейл) и методы борьбы с ним / Кирдякин А.А. – М.: Современное право. – 2002. – № 5. – С. 18.

УДК 347.41

Я. А. КАРАБАНЬ

ПОНЯТТЯ ГРОШОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Викладаються результати дослідження проблеми поняття грошового зобов'язання. Правильне визначення цього поняття можливе тільки за умови визнання того

© *КАРАБАНЬ Яна Анатоліївна* – суддя Господарського суду Донецької області, здобувач кафедри цивільного права Національного університету «Одеська національна юридична академія»

факту, що на підставі двостороннього договору, що передбачає передавання товару, виконання роботи чи надання послуги за плату, виникає не одне зобов'язання, а два взаємних зобов'язання, у кожному з яких є тільки один боржник і тільки один кредитор. Значені два взаємні зобов'язання разом утворюють зобов'язальні правовідносини. Отже, є грошові зобов'язання як односторонні правові зв'язки, а є грошові зобов'язальні правовідносини (кредитні), що складаються з двох грошових зобов'язань (кредитора і позичальника).

Зміст грошового зобов'язання утворюють обов'язки боржника, яким кореспондують права кредитора. На певному етапі розвитку грошового зобов'язання обов'язок боржника набуває характеру боргу, а право кредитора – характеру права вимоги.

Грошові зобов'язання слід відмежовувати від суміжних, зокрема розрахункових, зобов'язань, що виникають на підставі договору банківського вкладу, договору про розрахунково-касове обслуговування. Таке розмежування передбачає необхідність внесення відповідних змін і доповнень до цивільного законодавства.

Ключові слова: грошове зобов'язання, зобов'язальні правовідносини, обов'язок і борг, суб'єктивне право, право вимоги, розрахункові правовідносини.

Карaban Я.А. Понятие денежных обязательств в гражданском праве Украины

Излагаются результаты исследования понятия денежного обязательства. Сделан вывод о том, что место понятия денежного обязательства в системе понятий гражданского права можно правильно определить только при условии, что будет понимание того обстоятельства, что на основании двустороннего договора возникает не одно, а два обязательства, которые вместе образуют обязательственное отношение. Если оба эти обязательства являются денежными, возникают денежные обязательственные правоотношения.

Ключевые слова: денежные обязательства, обязательственные правоотношения, обязательство, долг, субъективное право, право требования, расчетные правоотношения.

Karaban Yana. The concept of liabilities in the Civil law of Ukraine

This article presents the results of research on the concept of the liability. A proper definition of the term is possible only on condition of the recognition of the fact that under the bilateral agreement that provides for the transfer of goods, performance of work or services for a fee, there is not a single liability but two reciprocal liabilities, each of which has only one debtor and only one creditor. The two reciprocal liabilities together form a reciprocal legal liability. Thus, there are liabilities as a unilateral legal relationships, and monetary legal obligation (lending liability) consisting of two liabilities (the ones of the lender and the borrower).

Obligations of the debtor, which correspond to the rights of the lender, constitute the content of the liability. At a certain stage of the liability obligation of the debtor acquire the character of the debt, and the right of the lender assumes the nature of the claim.

Monetary liabilities should be distinguished from the related obligations, including settlement, the obligations arising under the deposit agreement, contract settlement and cash services. This distinction implies the need to make the appropriate amendments to the civil law.

Key words: monetary liability, legal obligation, duty and debt, subjective right, claim, settlement relationship.

Термін «грошові зобов'язання» часто зустрічається в актах цивільного законодавства України. Тому визначеність щодо явищ, які позначаються цим терміном, є необхідною умовою правильного правотлумачення і правозастосування. Крім того, існує потреба у визначенні змісту поняття грошового зобов'язання для цілей удосконалення чинного цивільного законодавства. Цей останній аспект проблеми, про яку йдеться, переважно ігнорується, а визначення поняття грошо-

вих зобов'язань у науковій літературі лише підсумовують зміст відповідних положень цивільного законодавства.

Проблема цивільних грошових зобов'язань різного часу досліджувалась Л.А. Лунцом, М.М. Агаровим, В.А. Беловим, Д.Г. Лавровим, Л.О. Новосьоловою, І.А. Безклубим, І.М. Опадчим, О.П. Печеним. Багатьох питань цивільних грошових зобов'язань торкається у своїх роботах міжгалузевого та господарсько-правового змісту О.П. Подцерковний.

Так, В.А. Белов визначає грошове зобов'язання як «цивільні правовідносини, змістом яких є право вимоги кредитора та кореспондуючий йому обов'язок боржника здійснити оплату або платіж, тобто дію (або дії) з передачі певної (такої, що може бути визначена) суми грошей (валюти)»¹. Зупинимось на тому, що автор розкриває зміст грошового цивільного зобов'язання зазначенням на право вимоги кредитора і кореспондуючий йому обов'язок боржника. Виходячи з канонів теорії права, обов'язок кореспондує у правовідносинах суб'єктивному праву. Це – істотна неточність, що робить наведене визначення поняття грошового зобов'язання неприйнятним узагалі. Проте О.П. Подцерковний високо оцінює визначення грошового зобов'язання, опрацьоване В.А. Беловим, і помітив у ньому тільки недолік, що полягає у визнанні грошового зобов'язання суто цивільно-правовим явищем².

І.А. Безклубий також визнає, що обов'язку боржника у цивільному грошовому зобов'язанні сплатити певну грошову суму кореспондує право кредитора вимагати від боржника здійснення відповідного платежу³.

І.М. Опадчий у своїй монографії не дає визначення поняття грошового зобов'язання, але характеризує його також виходячи з розуміння зобов'язань у цивільному праві як зв'язку між обов'язком боржника і правом вимоги кредитора⁴.

Цитовані тут автори, які досліджували грошові зобов'язання, є правими тільки в тому, що вони при визначенні грошового зобов'язання добросовісно керувалися тим розумінням цивільного зобов'язання, яке утвердилось у науці цивільного права і цивільному законодавстві впродовж багатьох десятиків років. У науці цивільного права при визначенні зобов'язання не вказується на право вимоги тільки тоді, коли відповідний автор узагалі вважає за можливе обмежитись вказівкою на обов'язок боржника. Так, Л.О. Новосьолова зазначає, що в силу грошового зобов'язання боржник зобов'язується здійснити платіж, і обачливо не вказує на зустрічне право кредитора⁵. Таким саме шляхом іде Д.Г. Лавров⁶.

Вищезазначене розуміння цивільного зобов'язання в науці викликає зауваження через те, що воно неправильно віддзеркалює відповідні суспільні відносини, проте воно бездоганно узгоджується із законодавством. Так, у Цивільному кодексі УРСР 1922 р. (ст. 107) зобов'язання визначалось у такий спосіб: «У силу зобов'язання одна особа-кредитор має право вимагати від іншої особи-боржника певної дії...». Тут вказувалось на те, до чого зобов'язується одна із сторін зобов'язання – боржник, і це нормально: зобов'язання є зв'язком права однієї особи з обов'язком іншої особи, тому законодавець не повинен кожного разу вказувати і на право, і на кореспондуючий йому обов'язок, бо те, до чого зобов'язаний боржник, складає зміст права кредитора у тому самому зобов'язанні. Недоліком ст. 107 ЦК УРСР 1922 р. було інше – те, що в ній ішлося не просто про право, а про «право вимагати». Проте право вимагати зазвичай з моменту укладення договору, на якому ґрунтується дане зобов'язання, не виникає, а зобов'язання з моменту укладення договору виникає, і воно (це зобов'язання) не

може бути беззмстовним. До його змісту включається обов'язок боржника передати товар, виконати роботу, надати послугу тощо, хоч би цей обов'язок і не набув характеру боргу, і право кредитора на отримання товарів, робіт, послуг тощо, хоч би це право і не набуло правового режиму боргу.

Під час розробки проекту Цивільного кодексу УРСР 1963 р. услід за Основами цивільного законодавства Союзу РСР і союзних республік 1961 р. (ст. 33) зобов'язання було визначене шляхом вказівки не тільки на те, що зобов'язується зробити (чи не робити) боржник, а й на зустрічне право кредитора – вимагати від боржника виконання того, до чого він зобов'язаний (ст. 151 ЦК УРСР 1963 р.). Визначення зобов'язання у ст. 33 названих Основ і ст. 151 ЦК УРСР 1963 р. було запозичене при розробці проекту Цивільного кодексу України, прийнятого 16 січня 2003 р.

Але, як вище зазначалось, право кредитора набуває правового режиму вимоги лише на певному етапі свого розвитку, аналогічно і обов'язок боржника набуває характеру боргу тільки на певному етапі свого розвитку. Праву кредитора кореспондує обов'язок боржника, праву вимоги кредитора кореспондує обов'язок боржника на тій стадії, коли він набув характеру боргу. Суб'єктивне право кредитора перетворюється в право вимоги у той самий момент, у який обов'язок боржника набуває характеру боргу. Це не враховується у визначенні поняття цивільного зобов'язання у ч. 1 ст. 509 ЦК України («Зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку»), при уточненні цього визначення в ч. 3 ст. 510 ЦК України («Якщо кожна із сторін у зобов'язанні має одночасно і права, і обов'язки, вона вважається боржником у тому, що вона зобов'язана вчинити на користь другої сторони, і одночасно кредитором у тому, що вона має право вимагати від неї»). У наведених законодавчих положеннях обов'язку (чи зобов'язанню) боржника кореспондує не суб'єктивне право, а право вимоги. Ця нелогічність заводить у глухий кут, наприклад, коли треба витлумачити п. 1 ч. 2 ст. 512 ЦК України, відповідно до якого кредитор у зобов'язанні може бути замінений внаслідок передання ним своїх прав іншій особі за правочином (відступлення права вимоги). Це законодавче положення не дає чіткої відповіді на запитання про те, що ж саме може бути передано – будь-яке суб'єктивне право, що існує в зобов'язанні, чи тільки те суб'єктивне право, яке уже отримало ознаки права вимоги.

Проте несправедливо було б стверджувати, що у Цивільному кодексі взагалі ігнорується та обставина, що на певному етапі розвитку цивільного зобов'язання право кредитора набуває характеру вимоги, а обов'язок боржника – правового режиму боргу. Принаймні щодо права кредитора у Цивільному кодексі ми знаходимо положення, із яких випливає, що це право лише на певному етапі набуває характеру вимоги. Так, у ст. 1078 ЦК України йдеться про «право грошової вимоги, строк платежу за якою настав» і про «право вимоги, яке виникне в майбутньому». Слід думати, що право вимоги, яке виникне в майбутньому, на даному етапі існує тільки як суб'єктивне право кредитора в існуючому зобов'язанні. Частина 2 ст. 1281 ЦК України надає кредиторам спадкодавця право пред'явити свої вимоги до спадкоємців «незалежно від настання строку вимоги». При тлумаченні статей 1078 і 1281 ЦК України впливають недоліки законодавчого тексту, пов'язані з

його недостатньою опрацюваністю. Проте це недоліки, які не спотворюють їх юридичний зміст. Якщо ж проблема набуття правом кредитора характеру вимоги, а обов'язком боржника – правового режиму боргу ігнорується, юридичний зміст відповідного законодавчого положення спотворюється. Так сталося з положенням другого речення ч. 4 ст. 559 ЦК України («у разі, якщо такий строк не встановлено, порука припиняється, якщо кредитор протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання не пред'явить вимоги до поручителя»): настання строку виконання не може давати кредитору за зобов'язанням, забезпеченим порукою, права пред'явити вимогу до поручителя, бо відповідальність поручителя настає у разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого порукою (ч. 1 ст. 554 ЦК України), а вимога до поручителя не може бути пред'явлена, якщо у кредитора за забезпеченим порукою зобов'язанням не виникло право вимоги до боржника за цим самим зобов'язанням. Отже, шестимісячний строк, про який ідеться у ч. 4 ст. 559 ЦК України, слід обчислювати не з дня настання строку виконання основного зобов'язання, а з дня, у який цей строк сплинув. Такий зміст логічно присутній у положенні другого речення ч. 4 ст. 559 ЦК України, але виявити його можна тільки за допомогою врахування системних зв'язків цього законодавчого положення з іншими положеннями Цивільного кодексу України. А недолік цього положення зумовлений недостатнім розумінням тих обставин, що суб'єктивне право кредитора за забезпеченим порукою зобов'язанням до поручителя виникає в момент укладення договору поруки, що настання строку виконання забезпеченого порукою зобов'язання ще не перетворює суб'єктивне право кредитора у право вимоги, що право вимоги до боржника виникає після спливу строку виконання, а одночасно з правом вимоги в основному зобов'язанні у кредитора виникає право вимоги і до поручителя.

Вищевикладене дає підставу для висновку про те, що у визначенні поняття грошового зобов'язання слід вказати на обов'язок боржника (передати чи перерахувати грошові кошти) і кореспондуюче цьому обов'язку право кредитора на отримання таких коштів.

Щодо того, що саме підлягає переданню на виконання грошового зобов'язання, тобто, що є його предметом, у науці існує єдність з того часу, як Л.А. Лунц зазначив, що таким предметом є не грошові знаки як такі, а сума грошових одиниць, що лежать в основі даної грошової системи⁷. Думка Л.О. Новосолової про те, що за грошовим зобов'язанням передаються грошові знаки не порушує цієї єдності, бо вона також визнає, що ці знаки передаються у певній грошовій сумі⁸. Не підлягає сумніву (попри деякі неточності у формулюваннях, які використовуються в науці), що предметом грошового зобов'язання можуть бути і безготівкові грошові кошти. У дискусії про наявність чи відсутність права власності на безготівкові кошти логічною є позиція науковців про те, що безготівкові кошти мали б бути об'єктом тільки зобов'язальних прав. Заперечення викликає лише та обставина, що науковці не враховують того, що законодавець все-таки визнає безготівкові кошти об'єктом права власності. Це впливає з визначення дати валютування в п. 1.3 ст. 1 Закону України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» як зазначеної платником у розрахунковому документі або в документі на переказ готівки дати, починаючи з якої гроші, переказані платником отримувачу, переходять у власність отримувача. Ця позиція законодавця має продовження в ч. 2 ст. 1062 ЦК України, відповідно до якої кошти, помилково зараховані на рахунок вкладника, підлягають поверненню відповідно до ст. 388 ЦК України. Тому, якщо

заперечується визнання безготівкових грошових коштів об'єктом права власності, треба одночасно пропонувати внести зміни до наведених тут законодавчих положень. Поки такі зміни не внесено, заперечення права власності на безготівкові кошти буде спором суб'єкта, зобов'язаного підпорядковуватись закону, із законодавцем. У цивілізованому суспільстві такі спори повинні виключатись, якщо не йдеться про обґрунтування пропозицій щодо удосконалення законодавства.

У чинному цивільному законодавстві України відсутні будь-які обмеження на віднесення до категорії грошових таких зобов'язань, у межах яких боржник передає (чи перераховує) кошти кредитору. Тому для цілей правозастосування прийнятними є такі визначення, які відносять до грошових усі зобов'язання щодо передання (перерахування) коштів. Проте способи обмежити коло правовідносин, що охоплюються поняттям грошових зобов'язань, у науці цивільного права набули значного поширення. Водночас такі спроби здійснюються не в порядку обґрунтування пропозицій щодо удосконалення цивільного законодавства, а в порядку висновку із цивільного законодавства, яке на цей час є чинним.

І.М. Опадчий обґрунтовує думку про те, що не охоплюються поняттям грошових зобов'язань з надання кредиту, передання авансу або суми попередньої оплати. На користь цієї думки І.М. Опадчий наводить такий аргумент, що «в зобов'язанні гроші використовуються як засіб погашення грошового боргу, відновлення еквівалентності обміну, компенсації продавцю вартості переданого ним товару або компенсації понесених майнових витрат»⁹. Прагнення у певний спосіб обмежити коло зобов'язань, що належать до категорії грошових, заслуговує на схвалення, але вибрані цитованим автором способи такого обмеження викликають заперечення. Важко погодитись із тим, що попередня оплата товарів, робіт, послуг не може здійснюватись у межах грошового зобов'язання, а подальша оплата здійснюється саме в таких зобов'язаннях. Для такого розуміння грошових зобов'язань чинне цивільне законодавство не дає будь-яких підстав, та й як пропозиція *de lege ferenda* викладене розуміння грошового зобов'язання не має доцільної підстави: виконання грошового зобов'язання здатне відновлювати еквівалентність обміну (під час подальшої оплати товарів, робіт, послуг), як і порушувати її (у разі надання авансу, здійснення попередньої оплати).

Проте І.М. Опадчий не один відстоює вищевикладену позицію. І.А. Безклубий стверджує, що «формування грошового зобов'язання здійснюється за допомогою двох функцій грошей – міри вартості (одиниці рахунку) та засобу платежу»¹⁰, і вслід за цим висловлює ту думку, яку пізніше запозичив І.М. Опадчий і яка викладена вище. О.П. Печений також дотримується аналогічної думки¹¹. Таке розуміння грошових зобов'язань виходить з того, що в межах грошового зобов'язання здійснюється платіжна функція грошей. Про платіжну функцію грошей зазначав Л.А. Лунц¹² ще у монографії, виданій у 1948 р., тобто в період жорсткої цензури та ідеологічного тиску. Проте, можливо, відіграло роль і загальне впровадження у свідомість науковців теоретичних схем К. Маркса, які подавались тоді як геніальні. Йдеться про те, що К. Маркс відділяв функцію грошей як засобу обігу від їх функції як засобу платежу¹³. Можливо, це було доцільним на макроекономічному рівні. Дійсно, відокремлення у часі акту передання товарів від акту їх оплати на масовому рівні породжує певне макроекономічне явище, що потребує наукового мислення. На рівні окремих відносин майнового обміну виокремлення зазначених двох функцій грошей не має будь-якого сенсу: платіж може бути попереднім чи подальшим, і в першому, і в другому випадках він залишається

платежом, його сутність не змінюється. В обох випадках він здійснюється в межах цивільного зобов'язання, що є грошовим. Для цих зобов'язань встановлюється єдиний правовий режим. Тому невизнання зобов'язань щодо надання кредиту, здійснення попередньої оплати, видачі авансу грошовими є недоцільним, означає необхідність спеціального правового регулювання відповідних відносин за умов, коли в цьому немає будь-якого сенсу.

Викладеним не заперечується необхідність і чіткого відмежування грошових зобов'язань від суміжних правових явищ у рамках існуючого правового регулювання, і виокремлення певних правовідносин, що на цей час відповідно до чинного цивільного законодавства визнаються грошовими зобов'язаннями, з метою їх спеціального правового врегулювання. Але ці питання не можуть вирішуватися без урахування чинного цивільного законодавства (якщо ці питання стосуються правозастосування), або потреб доцільного правового врегулювання відповідних відносин (якщо ці питання стосуються удосконалення правового регулювання грошових відносин). Орієнтація під час вирішення цих питань на макроекономічні схеми К. Маркса, хоч би вони розглядалися на одиничних прикладах товарного обміну, була б неприйнятною.

Чинне цивільне законодавство України дає підстави для віднесення до грошових таких зобов'язань, у межах яких боржник передає гроші кредитуру готівкою або у безготівковій формі. Якщо у виконанні грошових зобов'язань беруть участь посередники (банківські установи, а у разі переказу готівки – також і підприємство «Укрпошта»), то вони учасниками грошових зобов'язань не стають, вони лише надають послуги під час здійснення розрахунків між сторонами грошових зобов'язань. Здавалося б, грошові та розрахункові правовідносини в теорії чітко розмежовані. Але при правозастосуванні таке розмежування інколи набуває ознаки проблематичності. Розрахунки із застосуванням розрахункових чеків – це різновид розрахункових правовідносин, але законодавець визнав платником за чеком банк, у якому чекодавець має кошти на рахунку (ч. 2 ст. 1102 ЦК України), тобто визнав відносини між банком та чекодержателем грошовими. Це не відповідає сутності відповідних відносин.

Щодо перспектив удосконалення правового регулювання грошових відносин, то не можна погодитись з існуючою ситуацією, коли категорія цивільних грошових зобов'язань формується за критерієм об'єкта таких зобов'язань: раз у цьому зобов'язанні боржник передає кредитуру гроші, то це зобов'язання і є грошовим. Очевидно, термін «грошові зобов'язання» доцільно було б використовувати тільки щодо зобов'язань, «вбудованих» (термін Л.П. Подцерковного) у зобов'язальні правовідносини, що ґрунтуються на договорах про оплатне передання товарів, виконання робіт, надання послуг.

З іншого боку, в межах зобов'язань, що ґрунтуються на договорах позики і кредитних договорах, також передаються гроші, але таким зобов'язанням у перспективі доцільно було б надати іншого правового режиму, ніж той, який мають зобов'язання щодо оплати товарів, робіт, послуг, через те, що вони мають зовсім інший соціально-економічний зміст і соціально-економічне призначення. Зокрема, зобов'язання, що ґрунтуються на договорах позики і кредитних договорах, передбачають, як правило, сплату позичальниками процентів, що враховують індекс інфляції. Тож індексація заборгованості за грошовими зобов'язаннями щодо оплати товарів, робіт, послуг, як правило, є виправданою, а індексація заборгованості за кредитними зобов'язаннями і зобов'язаннями позики веде до

невиправданого збагачення кредиторів. Подібна ситуація утворюється і при сплаті відсотків, передбачених ч. 2 ст. 625 ЦК України. Видається навіть дивною та обставина, що законодавець визнає за можливе врегулювати деякі грошові відносини, що виникають у зовсім різних сферах економіки, одними і тими ж нормами цивільного права. Все-таки, наприклад, кредитні відносини і відносини до оплати товарів, робіт, послуг – це різні економічні явища.

Немає ніякої необхідності у наданні правового режиму грошових тим зобов'язанням, що ґрунтуються на банківських правочинах, хоч видача грошових коштів готівкою з банківського вкладу чи банківського рахунку сьогодні і може бути кваліфікована як така, що здійснюється в межах грошового зобов'язання.

Недоговірні зобов'язання, у тому числі зобов'язання відшкодування шкоди, переважно передбачають сплату грошових сум, але це – специфічні зобов'язання, які безпідставно об'єднуються в одну групу із зобов'язаннями щодо оплати товарів, робіт, послуг тільки за критерієм їх об'єкта.

Визнання грошовими додаткових зобов'язань щодо відшкодування збитків, сплати неустойки, сум індексації заборгованості за грошовими зобов'язаннями, процентів – відповідальності за прострочення виконання грошових зобов'язань тільки ускладнює правозастосування, бо виникає питання застосування кожного із зазначених тут заходів відповідальності щодо всіх інших зобов'язань, у межах яких реалізуються усі інші види відповідальності. І зазначення на те, що проценти на неустойку не нараховуються (ч. 2 ст. 550 ЦК України), не стільки дає відповідь на запитання, скільки породжує цілу низку запитань (про можливість нарахування процентів на проценти, на суми індексації заборгованості за грошовими зобов'язаннями, на збитки, не відшкодовані боржником, до якого була пред'явлена відповідна вимога; про застосування неустойки у разі невиконання вимоги про відшкодування збитків, сплату процентів – відповідальності; про індексацію не сплачених на вимогу кредитора грошових сум, що підлягають сплаті як відповідальність). Можна стверджувати, що поставлені питання є надуманими, але важко обґрунтувати з посиланням на чинне законодавство негативну відповідь на поставлені запитання.

Викладене вимагає внесення істотних змін і доповнень до Цивільного кодексу України, радикального звуження кола зобов'язань, що належать до категорії грошових, спеціального правового врегулювання кредитних відносин і відносин щодо надання позики, грошових відносин, що позначаються як банківські операції (відносини щодо банківського вкладу, банківського рахунку, розрахункових відносин), відносин, що набувають правової форми додаткових зобов'язань і предметом яких є гроші, відносин, що набувають правової форми основних охоронних зобов'язань.

1. Белов В.А. Денежные обязательства / Белов В.А. – М.: ЦентрЮрИнфоР, 2001. – С. 14.
2. Подцерковний О.П. Грошові зобов'язання господарського характеру: проблеми теорії і практики / Подцерковний О.П. – К.: Юстиніан, 2006. – С. 21.
3. Безклубий І. Про предмет грошового зобов'язання / І. Безклубий // Право України. – 2003. – №10. – С. 63.
4. Опадчий І.М. Грошові зобов'язання у приватному праві / Опадчий І.М.. – К.: Юстиніан, 2012. – С. 17.
5. Новоселова Л.А. Проблемы гражданско-правового регулювання расчетных отношений: автореф. дис. на соискание науч. степени доктора юрид. наук / Л.А. Новоселова. – М., 1997. – С.13.
6. Лавров Д.Г. Денежные обязательства в российском гражданском праве / Лавров Д.Г. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. – С. 30.
7. Луниц Л.А. Деньги и денежные обязательства. Юридическое исследование / Л.А. Луниц

// Деньги и денежные обязательства в гражданском праве. – М.: Статут. 2004. – С. 108-109. **8.** Новоселова Л.А. Цит. работа. – С. 13. **9.** Опадчий І.М. Цит. праця. – С. 15-16. **10.** Безклубий І. Цит. праця. – С. 62. **11.** Печений О. Поняття і класифікація грошових зобов'язань у контексті положень нового Цивільного кодексу України / О. Печений // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 4. – С. 36. **12.** Луцц Л.А. Цит. работа. – С. 154. **13.** Маркс К. Капитал. Критика политической экономии / Маркс К. – Т. 1. – М.: Госполитиздат, 1963. – С. 146-153.

УДК 347.637

О. Ф. ЛАПЧЕВСЬКА

ЗАСТОСУВАННЯ ДО БАТЬКІВ САНКЦІЙ СІМЕЙНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Досліджено питання застосування до батьків сімейно-правових санкцій за невиконання або неналежне виконання покладених на них законом батьківських обов'язків, окреслено загальні засади правового регулювання притягнення батьків до відповідальності за порушення норм та вимог сімейного законодавства.

Ключові слова: юридична відповідальність, способи захисту сімейних прав, санкція, позбавлення батьківських прав, відібрання дитини без позбавлення батьківських прав.

Лапчевская Е.Ф. Применение к родителям санкций семейно-правовой ответственности: теоретический аспект

Исследованы вопросы применения к родителям семейно-правовых санкций за неисполнение либо ненадлежащее исполнение предусмотренных законом родительских обязанностей, очерчены общие положения правового регулирования привлечения родителей к ответственности за нарушение норм и требований семейного законодательства.

Ключевые слова: юридическая ответственность, способы защиты семейных прав, санкция, лишение родительских прав, отобрание ребенка без лишения родительских прав.

Lapchevska Olena. The application to the parents of sanctions of the family-legal responsibility: theoretical aspect

It is investigated questions of application to parents of family-legal sanctions for default or inadequate execution of the parental duties stipulated by the law, it is outlined general provisions of legal regulation of calling to account parents to the responsibility for infringement of norms and requirements of the family legislation.

Key words: the legal responsibility, ways of protection of the family rights, the sanction, deprivation of the parental rights, taking away the child without deprivation of the parental rights.

Розмежуючи юридичну відповідальність за видами, науковці виходять насамперед із загальної класифікації правових норм, що містять положення про відповідальність. Другим критерієм такого розмежування є поняття відповідальності. Так, за характером санкцій відповідальності правові норми поділяються на